

ILULISSAT

Af kolonibestyrer *Hans Jacobi*

Der eksisterer vel næppe i Grønland et stednavn, der er så betegnende og samtidig så slående som *Ilulissat = Isfjældene*, det grønlandske navn for Jakobshavn.

Allerede længe før man når stedet, gribes man ved synet af dette betagende og gigantiske vartegn, dette opbud af isfjælde på mange millioner tons, der er strandet på en banke umiddelbart udenfor den maleriske samling huse, der spredt udover fjældene udgør Jakobshavn, en by med omkring 1200 beboere.

Disse isfjælde bliver som oftest liggende grundstødte i månedsviis på samme plads, indtil strøm, bølgeslag og sommervarme har tæret på dem og gjort dem så mange tons lettere, at de, når der ved springtid indtræffer et ekstra stort højvande, letter og langsomt og majestætisk sejler mod sydvest, for senere at gå til grunde ud for New Foundlands kyst. De derved opståede ledige pladser bliver dog straks optaget af nye isfjælde, født ved bræen i bunden af fjorden, hvor man regner med en daglig gennemsnitsproduktion på meget nær 20 millioner tons. Banken virker på den måde altid lige storslået og gør os mennesker så uendelig små. Her brydes lyset og udsender de sælsomste belysninger, der gennem døgnets 24 timer skifter over alle spektrets farvenuancer og udstråler et farveorgie af overvældende og betagende skønhed.

Dette naturens ufattelige opbud af kølekræfter giver endvidere betingelse for en udbredt og alsidig fauna, her ligger næsten altid kajakfangere i faretruende nærhed af disse omtrent hundrede meter høje isbarrierer på jagt efter sæler. Her ligger fiskerne i deres skrøbelige småbåde og fisker hellefisk med langliner, medens lomvier og edderfugle stryger forbi, her svæver havmåger, tateratter og terner, medens tejster med udsøgt elegance dykker, såsnart de bliver forstyrret på deres svømmetur.

Det var imidlertid ikke denne særegne skønhed, der i sin tid (efter de seneste beregninger for over 3000 år siden) drog landets første indvandrere her til denne del af det mægtige land, men i perioder har store mængder af såvel sø- som landdyr betinget så ideelle erhvervsmuligheder, at bebyggelsen ved Sermermiut (stednavnet

på den oprindelige boplads ca. ½ times gang fra Jakobshavn) i en vis overgang har været regnet for landets største.

Hvor fedt beboerne i den allerældste bebyggelse har levet, kan udgravningerne ikke afsløre efter 3000 års forløb, hvor alle organiske spor er fuldstændig forsvundet, men på et eller andet tidspunkt er livsbetingelserne forringet, beboerne draget bort eller uddøde, muligvis på grund af en større ændring i klimaforholdene. Efter i en længere periode at have ligget ubeboet hen, må der atter være opstået så gode fangstbetingelser i området, at stedet igen er blevet fyldt med liv. Udgravningerne fra de sidste 1000 år afslører, at der i en periode har været en sådan rigelighed af alle slags fangst dyr og et så stort overskud af kød og spæk, at stedets beboere, end ikke assisteret af de ellers altid glubsultne hunde, har været i stand til at fortære alt spiseligt, et aldeles ukendt forhold i vore tider. Århundredgammelt kød- og spækoverskud er ved de sidste års udgravninger kommet for dagens lys til stor glæde for de nulevende hunde, der ikke har undersøgt datostemplet på de af permafrosten preservevede delikatesser, før de har kastet sig over dem og gjort rent bord, hvad deres forfædre altså måtte levne.

Den velstand, der har hersket ved denne oase „Sermermiut“ – „Bopladsen ved isfjorden“ – har ikke alene været betinget af sæler, men udgravningerne afslører også, at der har været rigeligt af søfugle, ligesom de viser, at der har været drevet udbytterig jagt på rener, hvalbårder bærer vidne om, at man med de primitive og skrøbelige fartøjer har vovet sig i kast med havets kæmper – hvalerne. Man finder også fiskeliner forarbejdet af hvalbårder, et bevis på, at man allerede i gamle tider har fisket hellefisk på isfjorden, men man skal muligvis ikke tillægge dette fiskeri så megen betydning, idet man vanskeligt kan tænke sig en fanger interessere sig for denne form for erhverv, idet fiskeriet indtil vor moderne tid altid har været omfattet med en uhyre ringeagt – noget som kun kvinder og børn har kunnet beskæftige sig med. Men der kan naturligvis have været perioder med misfangst imellem.

Når man læser pastor Ostermanns pragtfulde beskrivelse af Jakobshavns historie, får man et levende indtryk af disse hårdhuede beboere i Sermermiut, om deres sagn, deres angakokker og deres møde med Poul Egede. Disse beboere påstås at have indført den tiltalende skik, der stadig holdes i hævd, at man den 13. januar drager til Holmens Bakke (som den nu kaldes) for at overvære solens første kig over horisonten, efter halvanden måneds mørketid; disse mennesker var trods ukendskab til almanakker og meteorologiske oplysninger aldrig i tvivl om, hvilken dag de skulle vandre til fjælds for at byde solen velkommen. Lige siden har man altid den 13. januar pr. slæde eller til fods begivet sig til fjælds, ja, for ca. 50 år siden var det ovenikøbet tradition, at man i forbindelse med højtideligheden skænkede kaffe ud til alle, der kunne arbejde sig til fjælds, hvilket formentlig har lokket selv ældre,

Vinteraften i Jakobshavn.

Foto: Hans Jacobi

svagbenede med. Nu er denne skik naturligvis forlængst ophørt, men det er alligevel særdeles besnærende, når man har kæmpet sig frem mod den stive østenblæst, der altid blæser her ved isfjorden, og er nået til tops, at kunne glæde sig over den stærke rødmen i horisonten, som man betragter med megen andagt og spænding til den eksploderer, og solens første livgivende stråler igen bringer håb og glæde til de vinterblege mennesker. – Nogle blotter hovedet efter gammel thulemaner, mens glæden hos andre udløser en hymne til solens pris. Har man blot én gang haft lejlighed til at opleve dette betagende skue, vil man aldrig glemme den højtid, der hviler over sceneriet, ligesom synet af de op til 75 slæder, forspændt 6–700 hunde, og 4–500 mennesker i bevægelse op gennem fjældene er en enestående oplevelse.

De klimaændringer, som periodevis har tvunget beboerne af denne efter datidens målestok store bebyggelse til at fortrække til andre jagtmarker, har for godt og vel 200 år siden for sidste gang affolket Sermermiut. Der kan muligt have været flere årsager til, at man flyttede de 2 kilometer nordover til det nuværende Jakobshavn. Gletcheren er sandsynligvis blevet mere producerende og har fyldt området med så megen kalvis, at man ikke uden stor risiko fortsat har kunnet drive kajakfangst derfra, og missions- og handelsstationens oprettelse har vel samtidig været medvirkende

til, at den sidste del af befolkningen drog bort til denne nye og ejendommelige tilværelse, i særdeleshed, da Jakobshavn samtidig har givet dem alle fordele for såvel vinter- som sommerfangst.

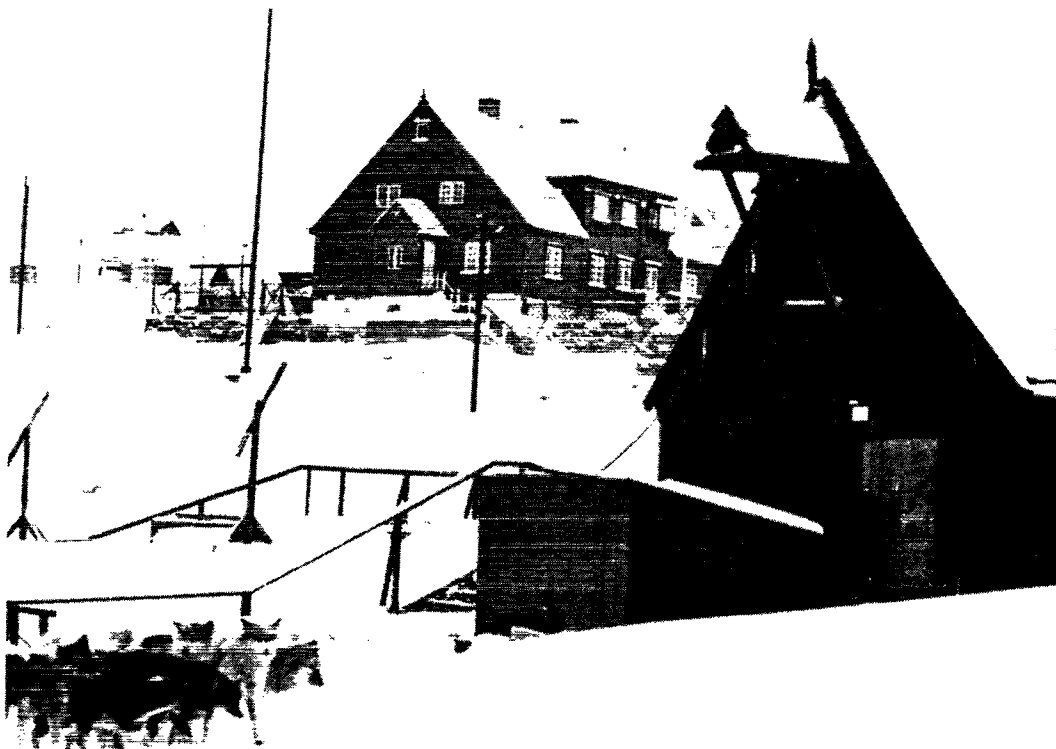
Den gode sælfangst har tillige med en del hvalfangst, og senere det alt dominerende fiskeri af hellefisk bevirket, at Jakobshavn gennem tiderne har hævdet sig som et af Nordgrønlands betydeligste indhandlingssteder.

Når man har været vidne til, hvilken energi og udholdenhed, der må udvises i forbindelse med vinterfiskeri i bunden af isfjorden, vel nok et af de hårdeste erhverv i Grønland, så sporer man, at det er den hårde kerne af sermermiutter, der er stammefrænder til disse hårdføre fiskere. Det var også direkte efterkommere fra Sermermiut, der i Missionens barndom indså nødvendigheden af at få en kirke, da missionærens hytte ikke tilnærmelsesvis kunne rumme alle de, der ønskede at høre Guds ord. Man hørte samtidig, at der var blevet opført en sådan kirke i Holsteinsborg, men trods ihærdige og vedvarende henvendelser til Missionskollegiet i København, kunne man ikke formå denne institution til at indse nødvendigheden af, at deres bøn blev opfyldt. Man tilbød derfor selv at afholde udgifterne, og for at bevise, at dette ikke var tomme ord, hjemsendte man spæk og barder af egen fangst i så store mængder, at foretagendet omsider bar frugt, og jakobshavnerne fik på den måde deres egen kirke, Zionskirken, Grønlands største, der stadig står som et vidne om den ånd, der den gang prægede Sermermiuts sidste beboere, der som døbte flyttede til Jakobshavn.

Når fiskeriet af hellefisk omkring isfjorden er blevet Jakobshavns alt dominerende erhverv, må man sende en venlig tanke til den mand, på hvis initiativ dette fiskeri i sin tid blev startet. Det var kolonibestyrer Poul Müller, en foregangsmand af den helt rette pionerånd (en yngre broder til Holsteinsborgs mangeårige kolonibestyrer, Rasmus Müller, forfatter til „Vildtet og jagten i Sydgrønland“).

Müller var født i Thorshavn og har allerede som barn fået et indgående kendskab til, hvorledes en yderst nøjsom befolkning forstod at skabe sig en eksistens i kamp med det altid frådende element, og som supplement til det risikofyldte fiskeri, lidt fåre- og gedehold. Han gjorde derfor forsøg med begge erhverv heroppe, først et gedehold, der iøvrigt efter forholdene lykkedes over al forventning, indtil de grønlandske slædehunde, som Müller næppe havde haft med i billedet fra Færøerne, benyttede sig af et efterår med ekstraordinært tidligt islag til at angribe gederne, der ellers var anbragt på en ø i Bredebugt - de har næppe efterladt noget.

Med større succes gik han derimod i kast med fiskeriet, der hidtil kun havde været til husbehov, og sikkert kun, når der absolut ikke var anden mulighed for at bjærge føden. Han begyndte derfor for egen regning at indhandle hellefisk, og gennem sit indgående kendskab fra Færøerne til fiskens videre behandling, forsøgte han at ned-

Den store kolonibestyrerbolig i Jakobshavn ligger højt med udsigt over havnen og en stor del af byen. Til højre i billedet et af Jakobshavns gamle huse.

Foto: Hans Jacobi

salte fisken i tønder, og hjemsendte den til videre forhandling. Dette betød straks en ny indtægtskilde for grønlænderne, og da man hjemme blev klar over, at der var penge i foretagenet, overtog direktoratet snart hele virksomheden, og den har siden været jakobshavnernes store indtægtskilde. Desværre bukkede Müller i en al for tidlig alder under for tuberkulose, midt i sit energifyldte virke. Han døde den 19. november 1901, knapt 40 år gammel og ligger begravet i Jakobshavn, hvor han havde lagt så mange af sine virksomme arbejdsår. Hans initiativ lagde grunden til det fiskeri, som har betydet så meget, ikke alene for Jakobshavn, men for mange andre steder, hvor en isfjord har betinget, at der kunne etableres et fiskeri.

På vore små fjældture er vi ofte standset ved den sten, der er rejst over Poul Müllers grav og har prøvet at skue tilbage til den periode, hvor en af Grønlands store pionerer virkede. - Det var hårde vilkår, man arbejdede under i de tider, vilkår, der sikkert har været medvirkende til, at han døde midt i sin bedste alder. Kirkegårdens skønne beliggenhed får en til at lade blikket glide langs horisonten, hvor man oplever et så betagende og skønt skue, at man aldrig bliver træt af at betragte det. Mod syd-

vest rejser isfjældsbanken sig. Mod vest og nordvest ligger Vaigattet med de mange isfjælde, der med Disko som baggrund spænder over en farvenuancering i pastel, så vidunderlig, at man taber vejret. Mod nord Arveprinsens Ejland og Atasundet, der fortøner sig i den blålige æter. Endelig møder øjet Juliefjældet, denne fjældknold med det ejendommelige navn, som vækker ens nysgerrighed efter at finde frem til, hvad årsagen har været til denne benævnelse. Det er umagen værd at dvæle lidt her, fjældet står nemlig som en slags tragisk symbol på datidens moral, der er så helt forskellig fra nutidens, at man må undre sig over, hvor stor en ændring, der er sket med en befolknings indstilling til moralbegrebet på godt og vel 100 år.

Fjældet er blevet opkaldt efter en pige ved navn Julie, som ligger begravet her, fordi man efter datidens skik ikke ville stede en selvmorder til hvile på kirtegården.

Julie havde forsyndet sig mod datidens strenge moralbegreb og var blevet gravid, hvilket var noget man den gang ikke tolererede af ugifte piger. Da Julie derfor ikke kunne holde sin tilstand skjult længere, vendte alle sig bort fra hende og viste hende så åbenlyst deres ringeagt og hån, at denne ulykkelige pige, hvor hun end vendte sig, mødte hadske blikke og kold luft, og man hånedede hende med, at hun skulle have et grønt bånd om hårtoppen. Hjemme mødte hun heller ikke forståelse eller støtte, og til sidst følte hun sig så ensom og udstødt, at hun ikke havde kræfter til at bære sladdereren og ondskaben og styrtede sig i havet.

Men Julies tragiske historie er ved at gå i glemmebogen, næppe nogen af de unge sætter nu noget som helst i forbindelse med navnet Juliep qáqá.

